

Tudásmenedzsment a VUCA- világban

Kovács Mónika¹- Suhajda Csilla Judit²

Elméleti háttér

A folyamatos változás és kiszámíthatatlanság a VUCA-világ (Csepeli, 2015) meghatározója, így a tudásalapú társadalomban a fejlődési szemlélet (Dweck, 2015), az agilitás és az önreflexió (Daudelin, 1997) szerepe felértékelődik, hisz ezáltal válik képessé az ember arra, hogy adaptív válaszokat adjon a kihívásokra. Ebben kulcsfontosságú az egész életen át tartó tanulás motivációja és tudatossága, miközben a tudás transzferálhatósága is központi kérdéssé válik (Molnár, 2002). A közösségi hálózatok és webalapú szolgáltatások a tudáskonstrukció és – megosztás új paradigmáját teremtik meg (Forgó, 2013).

A VUCA-világot a változékonyság (Volatile), bizonytalanság (Uncertain), komplexitás (Complex) és többértelműség (Ambiguous) jellemzi, ami állandó figyelmet, gyors reakciókészséget és rugalmas alkalmazkodást kíván. A VUCA-PRIME modell (A tudásmenedzsment vonatkozásában megoldásként azonosítható a tanulási agilitás: nyitottság, akciókészség, kísérletezés, kockázatvállalás, konfrontáció, együttműködés, információgyűjtés, referenciapontok azonosítása, reflexió (Burke, 2016).

Kutatási kérdések és módszer

Az elmúlt időszak pandémiás helyzete újabb kihívás elé állította a tanuló társadalmat. Vizsgálatunk középpontjában az áll, hogy milyen változásokat és módszertani megújulást generált mindez a tanuló társadalomban? Kutatásunk célcsoportját a pedagógusok képezik, akik meghatározó szerepet töltenek be a diákok tanuláshoz való gondolkodásának formálásában eszköztárának megalapozásában. Kérdőíves vizsgálatunkban arra kerestünk választ, hogy a pedagógusok milyen módon és motivációs tényezők mentén szervezik saját tanulási folyamataikat? A pandémia hogyan formálta tanulási aktivitásukat és saját tanulási portfóliójukat mivel bővítette? A kérdőívek felvételére 2021. tavaszán került sor, az adatgyűjtés online felületen történt, az adatok elemzéséhez MS Office Excel és SPSS programot használtunk.

Minta

Kérdőíves vizsgálatunkkal 340 fő pedagógust értünk el. A minta összetételéről elmondható, hogy a kitöltők 71 százaléka 20 év, vagy annál több munkatapasztalattal rendelkezik, a válaszadók mindössze 5 százaléka 4 éve, vagy annál kevesebb ideje van a pedagógusi pályán. Az életpálya-modell szerinti megoszlás tekintetében a kitöltők 48 százaléka pedagógus II., 30 százaléka pedagógus I., 19 százalék mestertanári, 3 százalék pedig gyakornoki pozícióban dolgozik. A mintában 1 fő kutatótanár is van. Minden megyéből érkezett kitöltés, a Budapest és Pest megyei kitöltők aránya felülreprezentált, a minta 34,4 százalékát teszik ki, a legkevesebb kitöltés a Dél-Dunántúli régióból érkezett (5,8%). A válaszadók 76 százaléka általános iskolában, 15 százaléka gimnáziumban tanít, így ezek aránya felülreprezentált.

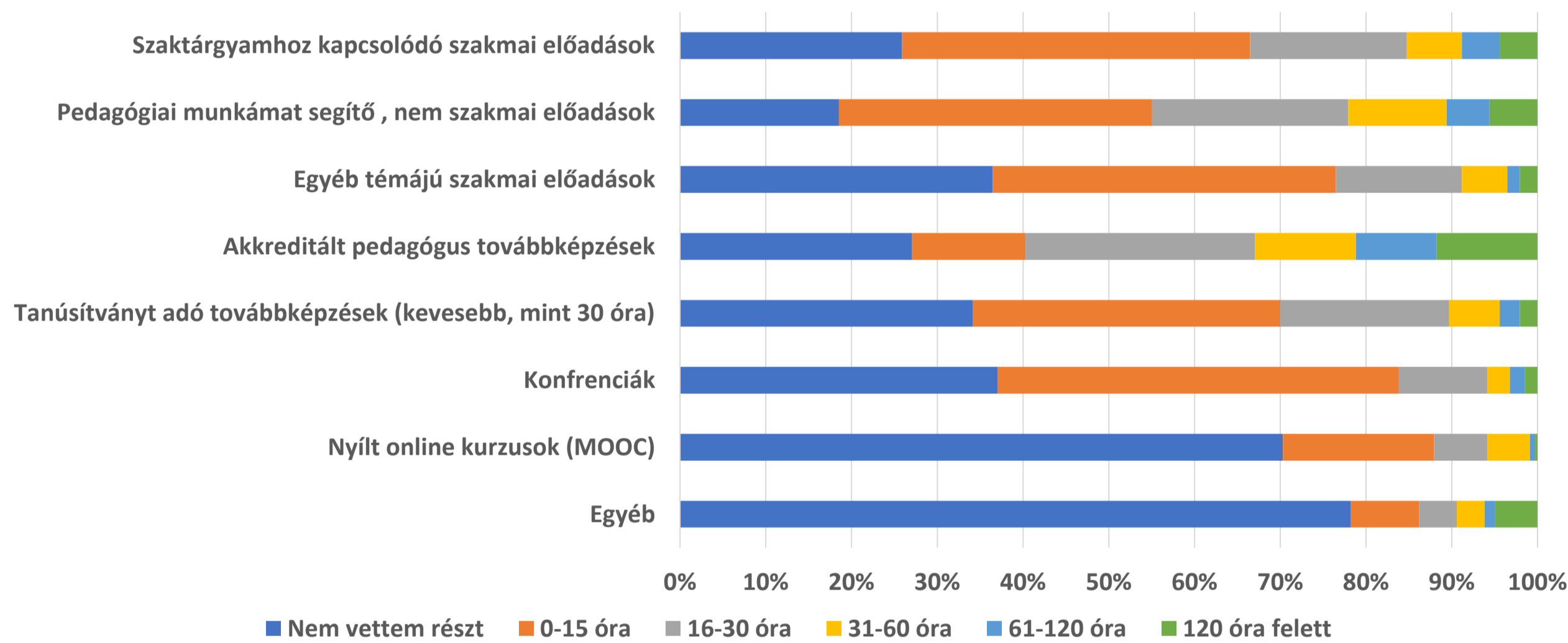
Eredmények

Jelen előadás keretében a képzésválasztási preferenciák és a képzési aktivitáshoz kötődő kérdések eredményeit mutatjuk be, három témakör mentén: a képzések jellege, időtartama, a képzésválasztás indítékai és a képzések hasznosulásának megítélése pontos képet adhat a pedagógusok képzésválasztási preferenciáiról.

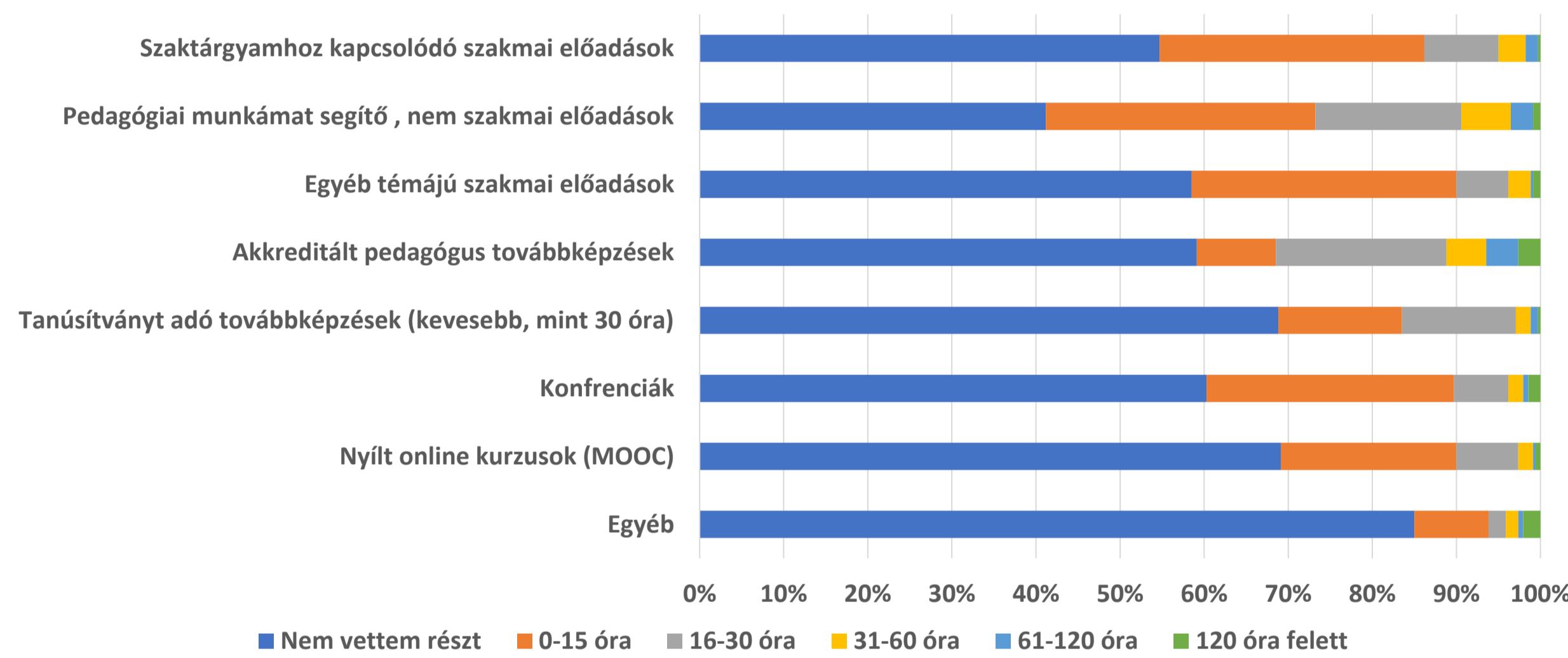
Képzéseken való részvétel

A kutatásban résztvevők pedagógusi hivatásuk részének tekintik a tanulást (1. ábra), ami kötelesség és kötelező, elkerülhetetlen és elengedhetetlen, élethosszig tart és folyamatjelleggel bír. Fontos az alkalmazkodás és megfelelés, a változáshoz való alkalmazkodás és fejlődés részeként. A tanulási agilitás szempontjából kulcsfontosságú nyitottság azonosítható a válaszokból, azonban az a fajta proaktivitás, ami ahhoz szükséges, hogy ne reakció legyen a változásokra, hanem akció a kihívások részeként, nem azonosítható a mintából. A tanulási aktivitás fokozódása, képzésekbe történő bekapcsolódás intenzívebbé válása, az akciókészség mint a váratlan és kiszámíthatatlan helyzetre adott válasz, a pandémia időszakában nem nyert megerősítést jelen kutatás eredményei alapján. Miközben maga a kínálat (online képzési és konferencia lehetőségek, nyílt online kurzusok) bővült, reagálva a helyzetre, a pedagógusok részvételi aktivitása nem növekedett, jellemzően csökkenő tendenciát mutatott (2. ábra).

Képzéseken való részvétel típus és éves óraszám alapján a Pandémia előtt

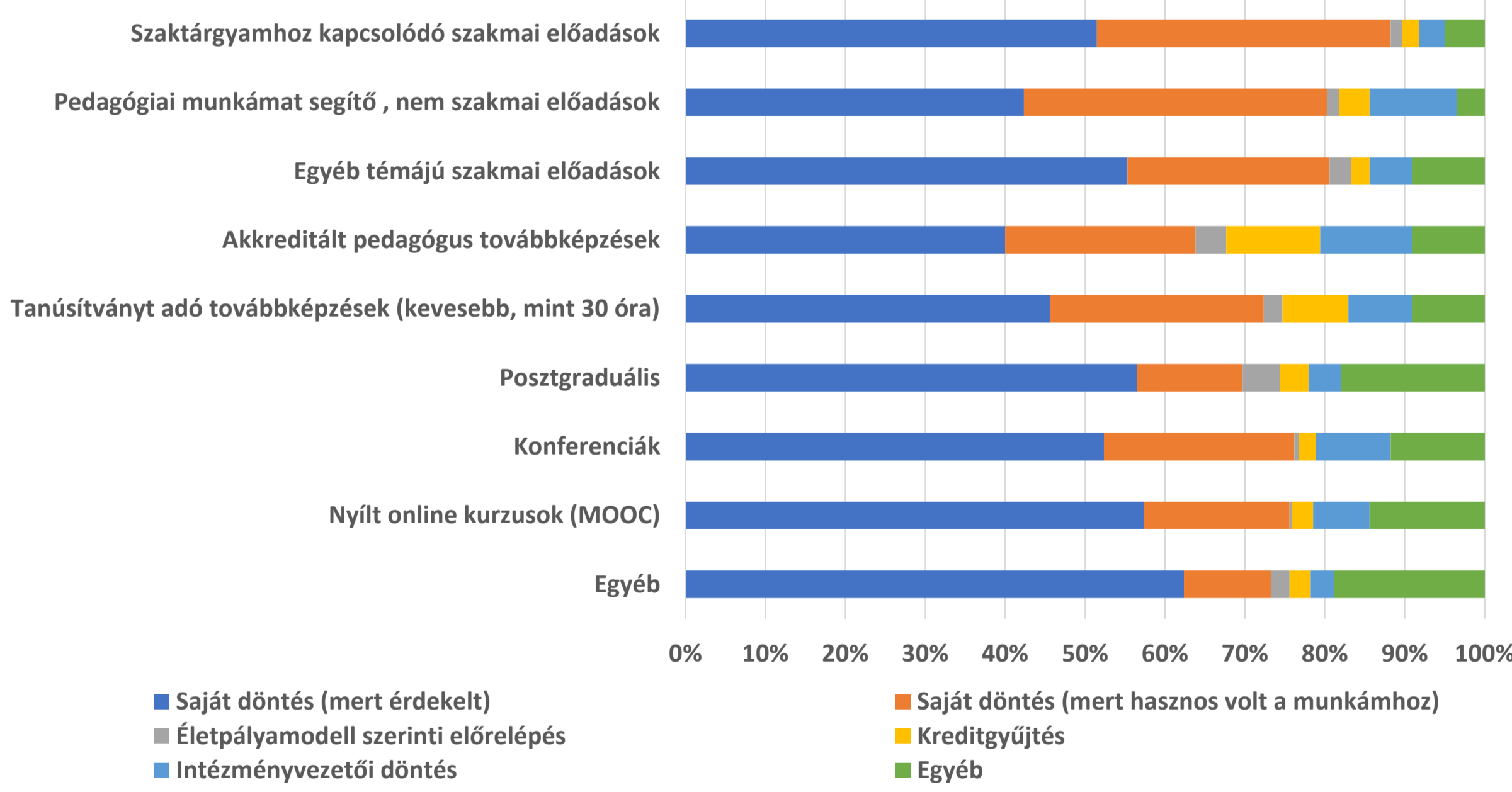

Képzéseken való részvétel típus és éves óraszám alapján a Pandémia alatt

2. ábra: A képzéseken való részvétel a pandémiát megelőzően és azt követően (N=340)

A pandémiát megelőzően a kérdőívet kitöltők 37 %-a nem vett részt konferenciákon, addig 2020 tavaszát követően a válaszadók 60%-a jelölte meg, hogy nem vett részt az online térbe pozicionált szakmai tudásmegosztó alkalmon. Akkreditált pedagógus-továbbképzések tekintetében is hasonló tendencia detektálható: a pandémia időszakában az előtte jellemző 27%-ról 60 %-ra emelkedett azok aránya, akik nem vettek részt ilyen képzéseken. Egyedül a nyílt online kurzusokon (MOOC) való részvételi arány növekedett a pandémia időszakában.

3. ábra: A képzéseken való részvétel indítékai (N=340)

Összegzés

Kutatásunkban a pedagógusok tanulási attitűdjét, a képzésválasztási motívumokat és a képzéshasznosulás módját vizsgáltuk annak részeként, hogy a pedagógusok saját tudáskonstrukciós folyamatai és azok tervezettség és tudatossága hogyan szolgálja a változásokhoz való alkalmazkodást, a kihívásokra adaptív válaszok azonosítását, az agilis tanulási szemlélet formálását, beépülését.

A fejlődési utak megtervezése, a képzési tevékenységek tudatos megválasztása, a megszerzett ismeretek rendszerezése valamint adekvát hasznosulási és transzformációs lehetőségeinek azonosítása a tudásexpanszió által egyre inkább felértékelődik. A pedagógusok tanulásmenedzsmentjének tudatossága hatást gyakorol a tanulók önszabályozott tanulási modelljének alakulására, az élethosszig tartó tanulás szemléletének formálására, valamint az erre történő felkészülésére.

Kutatásunkban a VUCA-világ kihívásaihoz történő alkalmazkodás részeként a tanulási agilitás szegmenseit vizsgáltuk. Magának a nyitottságnak, kezdeményező-készségnek meghatározó szerepe van abban, hogy ne problémafókuszú, hanem megoldásorientált módon szervezze a tanulási folyamatát az egyén. A kutatási eredmények nem reprezentatív mintája alapján az mutatható ki, hogy a pandémia alatt jellemzően nem növekedett a tanulási aktivitás, nem agilis szervezési mód jellemezte a pedagógusokat, miközben a képzési piac és ismertbővítési lehetőségek szinte azonnali válaszokat kínáltak az online adaptációval.

Eredményeink rámutatnak arra is, hogy még a pedagógusok tanulás-szervezése sem tervezett, sok esetben kényszerből vagy ad hoc elhatározásból fakad, az életpályatervezést és -építést szem előtt tartó tudatos tanulási- és tudásportfólióról ily módon nem beszélhetünk.

A VUCA-világ kihívásai azonban válaszokat igényelnek: a tanulási előzmények strukturálása mellett egyszerre tudatos és flexibils célmegjelölések és tanulás-tervezés, valamint a minták azonosítása és továbbgondolási lehetőségek meghatározása szükséges. A kutatási eredmények alapján a pedagógusi tanulási- és tudásportfólió módszertani kereteinek felülvizsgálata szükséges, mely megelőlegezi a tanulási kultúra paradigmaváltását is.

Hivatkozott irodalom

- Burke, Warner (2016): The Nine Components of Learning Agility, <https://easiconsult.com/> (utolsó letöltés: 2021. május 20.)
Csepeli György (2015): A szervezkedő ember. A szervezeti élet szociálpszichológiája, Kossuth Kiadó, Budapest
Daudelin, M.W. (1997): Learning from experience through reflection, Organizational Dynamics
Dweck, Carol S. (2015): Szemléletváltás - A siker új pszichológiája, HVG Könyvek, Budapest
Forgó Sándor (2013): Tudáskonstrukció és –megosztás közösségi hálózatokon, Eszterházy Károly Főiskola, Eger
Molnár Éva (2002): Az önszabályozó tanulás, Iskolakultúra, 2002/9.

1. ábra: A pedagógusok tanúlással kapcsolatos attitűdje

¹: Grafokom Bt.; Szakképzési Tehetségsegítő Tanács, kovacs.monika@grafokom.hu

²:Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Gazdaságtudományi Intézet; Szakképzési Tehetségsegítő Tanács, suhajda.csilla.judit@uni-mate.hu